

O‘QITUVCHINING PEDAGOGIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA ANDRAGOGIK YONDASHUVNING YO‘LLARI

Xoliqova Anora Abdisattorovna

A.Avloniy nomidagi ilmiy – tadqiqot instituti magistranti

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada malaka oshirish jarayonini andragogik faoliyatli yondashuv asosida tashkil etish, andragogikaning predmeti – ijtimoiy ta’lim, ya’ni kattalarni ijtimoiy kontekst bilan dialektik birlikda ko‘p qirrali uzluksiz tarbiyalash, innovatsion texnologiyalarni qo‘llash orqali sinergetika g‘oyalar ustunligiga erishish nazarda tutilgan.

Kalit so‘zlar: andragogik, yondashuv, norasmiy, direktiv, zamonaviylik, fikrlash, pedagogika, refleksi, texnologiya, sinergetika, jamiyati.

ABSTRACT

This article envisages the organization of the training process on the basis of an andragogic activity approach, the subject of andragogy – social education, ie the continuous education of adults in a dialectical unity with the social context, the dominance of synergetic ideas through the use of innovative technologies.

Keywords: andragogic, approach, informal, directive, modernity, thinking, pedagogy, reflex, technology, synergetics, society.

АННОТАЦИЯ

В данной статье предусматривается организация учебного процесса на основе андрагогически-деятельностного подхода, предмет андрагогики – социальное воспитание, т.е. непрерывное воспитание взрослых в диалектическом единстве с социальным контекстом, доминирование синергетических идей за счет использования инновационные технологии.

Ключевые слова: андрагогический подход, неформальный, директивный, современность, мышление, педагогика, рефлекс, технология, синергетика, общество.

Dunyo miqyosida andragogik ta’limni tashkil etishning ustuvor yo‘nalishlarini aniqlash, o‘quvchilarning kasbiy malakasini oshirish jarayonida ularning kasbiy mahoratini oshirish bo‘yicha qator ilmiy tadqiqotlar olib borilmoqda. Xorijiy tillarni o‘qitishning intensiv usullarini ishlab chiqish, o‘quvchilarning axborot-

kommunikatsiya kompetensiyasini rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirish, ayniqsa, zamonaviy sharoitlarda kasbiy faoliyat uchun muhim bo'lgan kattalar ta'limida tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Andragogik yondashuv har qanday kasbiy muhitda va ma'lum bir qo'shimcha kasbiy ta'lim muassasasida tashkil etilgan o'quv jarayonining ijtimoiylashtiruvchi funksiyasini amalda kuchaytirish mumkin bo'lgan tamoyillar, usullar va vositalarni ochib berishga imkon beradi.

Andragogikaning predmeti – ijtimoiy ta'lim, ya'ni kattalarni ijtimoiy kontekst bilan dialektik birlikda ko'p qirrali uzluksiz ta'lim olishi.

Mamlakatimizda yangicha, jahon andozalariga hamohang ta'lim mazmunini hamda malaka oshirish borasidagi yangiliklarni amaliyotga joriy etish pedagoglar ongi, tajribasi, ijodiy faoliyati orqali amalga oshadi.

Mamlakatimiz hayotining barcha sohalarini rivojlantirish, milliy taraqqiyotimizni yangi bosqichga ko'tarishda innovatsiyaning o'rni haqida davlatimiz rahbari Sh.M.Mirziyoyev: "Innovatsiya – bu kelajak degani, Biz buyuk kelajagimizni barpo etishni bugundan boshlaydigan bo'lsak, uni aynan innovatsion g'oyalar, innovatsion yondashuv asosida boshlashimiz kerak. Shuning uchun biz Innovatsion rivojlanish vazirligini tashkil etdik va uning oldiga aniq vazifalarni qo'ydik. Bu vazirlik nafaqat iqtisodiyot sohasida, balki butun jamiyat hayotida eng muhim loyihalarni amalga oshirishda o'ziga xos lokomotiv rolini bajaradi, deb ishonamiz"⁴⁴, — degan edi.

Andragogika kattalarning ta'lim subyekti sifatidagi pozitsiyasining xususiyatlarini, uning qadriyatlar tizimini belgilaydi. Agar o'quvchi shaxsini rivojlantirishning muhim omillaridan biri umumiy ta'lim bo'lsa, kattalar uchun roli va kasbiy bilimlarni chuqurlashtirish va takomillashtirish alohida ahamiyatga ega. Voyaga etgan kishi bilimda o'z hayotining ma'lum bir qismida yuzaga keladigan keng ko'lamli muammolarni hal qilishning muhim vositasini qanchalik ko'rsa, shunchalik ta'lim uning muvaffaqiyatli hayotining shartiga aylanadi.

Andragogik yondashuvni amalga oshirishning yana bir muhim jihati kattalar ta'limi kamroq me'yoriy ekanligini tushunish bilan bog'liq. Bu kattalarning o'rganish maqsadlari, qadriyatlari va usullarini mustaqil ravishda tanlash huquqini anglatadi. Shu sababli, kattalar ta'limi, rasmiy quyi tuzilmadan tashqari, o'quvchilarning o'ziga xos ehtiyojlari va manfaatlarini qondirishga qaratilgan norasmiy va hayot jarayonida yangi bilim, ko'nikma va qadriyatlarni rivojlantirish bilan bog'liq norasmiy ta'limni o'z ichiga oladi. Belgilangan tuzilmalarning barcha o'zaro bog'liqligi bilan rasmiy ta'lim va madaniy faoliyat o'rtasida o'ziga xos ko'pri bo'lib xizmat qiladi.

---

⁴⁴Mirziyoyev Sh.M. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi.-T.: "O'zbekiston" NMIU, 2018. – B.20.

Kattalar ta'limi sohasidagi psixologik-pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kattalarning o'z ta'lim faoliyatiga nisbatan pozitsiyasi – bu mustaqil ravishda faol subyektning pozitsiyasi. Kasbiy faoliyat jarayonida ishlab chiqilgan ichki motivlar, qadriyatlar va e'tiqodlarga muvofiq qaror qabul qiladi. Bu voyaga etgan odamning o'z-o'zini tarbiyalash amaliyotida ixtirochi bo'lishiga olib keladi, u faqat zarur va muhim deb hisoblagan narsalarni o'rganadi.

Katta yoshdagi o'quvchilarning ta'lim faoliyatiga to'sqinlik qiladigan psixologik to'siqlarni ta'kidlaydi. Bularga quyidagilar kiradi:

1. Voyaga etgan odamning o'zi ilgari ishlab chiqqan va o'ziga xos stereotiplarga aylangan qadriyatlardagi tub o'zgarishlarga qarshiligi. Shu munosabat bilan, ko'pincha katta yoshli o'quvchilar turli xil psixologik himoya vositalariga murojaat qilishadi, ular oldingi qarashlariga zid bo'lgan yangi ma'lumotlarni qiyinchilik bilan qabul qilishadi. Shakllantiruvchi faoliyatimizda biz o'qituvchining an'anaviy paradigmadan gumanitar paradigmaga o'tishi haqida gapirayotganimiz sababli ([yunoncha](#) paradigma, "misol, namuna"), ushbu psixologik qiyinchilik, ayniqsa, o'qituvchining kasbiy hayot yo'llarini o'zlashtirish muammosini hal qilish nuqtayi nazaridan insonparvarlik paradigmasi dolzarb.

2. Voyaga etgan odam o'quvchi rovida partada o'tirganda ongsiz noqulaylik hissi mavjudligi. Bu, ayniqsa, yuqori ijtimoiy mavqega ega bo'lgan odamlarda kuzatiladi.

3. Voyaga etgan kishi talabalik yillarida ega bo'lgan o'quv ishlari ko'nikmalarini ba'zan yo'qotadi. Ko'pincha kattalar eng keng tarqalgan ta'lim vaziyatlarida yordamga muhtoj. Qiyinchilik kattalar tomonidan tayyorgarlik darajasini adekvat baholash, kognitiv muammolarni hal qilish usullarini tanlash va boshqalar bilan bog'liq⁴⁵.

Kattalar uchun andragogik ta'limning quyidagi xarakterli xususiyatlarini aniqlaydi, ular malaka oshirish jarayonida va tegishli, maxsus tashkil etilgan shaxsni rivojlantiruvchi kasbiy muhitni yaratishda ta'minlanishi kerak⁴⁶:

- ta'limning direktiv bo'lmaganligi;
- tadqiqot natijalariga erishish va kasbiy va shaxsiy muammolarni hal qilishga qaratilgan kadrlar tayyorlash;
- muammolarni qo'yish va ularni hal qilish uchun zarur bilimlarni jalb qilish;
- amaliyot bilan bog'lash, olingan o'quv natijalari yordamida uni tekshirish;
- o'quv guruhida o'qitishning mazmuni, shakllari va usullarini shuningdek, pedagogik faoliyatda o'quvchiga yo'naltirilgan yondashuvni o'zlashtirish natijalari doimiy muhokama qilish;
- ishchi guruhning har bir a'zosining o'rganishini nazorat qilish huquqsiz o'z ta'lim jarayoni uchun mas'uliyatni o'z zimmasiga olishi, ushbu tadqiqotda – pedagogik

⁴⁵ Vasilkova, T.A. Основы андрагогики: учебное пособие / T.A.Vasilkova. M.:KNORUS, 2009. – 256 с.

⁴⁶ Zmeev, S.I. Основы андрагогики: Учебное пособие для вузов. -M.: Flinta: Nauka, 1999. 152 с.

faoliyatda talabaga yoʻnaltirilgan yondashuvni oʻzlashtirish muvaffaqiyati va sifati uchun shaxsiy javobgarlik.

- oʻquv guruhining barcha aʼzolari (pedagogik faoliyat subyektlari) ishtirokida taʼlim natijalarini baholash jarayoni;

- oʻquv guruhi aʼzolari oʻrtasidagi dialog oʻrganishning andragogik modelining markaziy pozitsiyasidir.

Andragogikaning asosiy nazariy qoidalarini hisobga olgan holda, qoʻshimcha kasbiy taʼlim tizimida oʻqituvchining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishning muhim omili sifatida subyektlarning oʻquv-format sion oʻzaro taʼsiri mavjud degan xulosaga kelish kerak. malaka oshirish.

Malaka oshirish muassasasida shaxsni rivojlantiruvchi kasbiy muhitning asosiy xususiyatlari taʼlim-tarbiyaviy oʻzaro taʼsirning asosiy yoʻnalishlarini amalga oshirish bilan taʼminlanadi:

- kasbiy pedagogik faoliyatning qiymat-semantik jihatlarini dolzarblashtirish;

- shaxsga yoʻnaltirilgan pedagogik faoliyatni loyihalash va rivojlantirish;

- oʻqituvchining subyektiv imkoniyatlarini aktuallashtirish;

- pedagogik faoliyatda oʻqituvchining koʻp subyektiv pozitsiyasini rivojlantirish;

- kasbiy ahamiyatga ega shaxsiy fazilatlarni rivojlantirish;

- oʻqituvchi hayotining ijtimoiy va kasbiy mazmunini oʻz-oʻzini bilish, tahlil qilish va oʻz-oʻzini tahlil qilish jarayonini tashkil etish.

Malaka oshirish muassasasida oʻquv jarayoni doirasida malaka oshirish subyektlarining oʻquv-format sion oʻzaro taʼsiri eng muhim bosqichlarni (bosqichlarni) majburiy amalga oshirishni oʻz ichiga olishi kerak:

1) oʻqituvchining pedagogik faoliyatidagi muhim kasbiy muammolarni dolzarblashtirish;

2) konkretlashtirish: muammoning mohiyatini, uning asosiy qonuniyatlarini, oʻqituvchining kasbiy ahamiyatli fazilatlari bilan aloqasini koʻrib chiqish;

3) muammolilik: oʻqituvchining kasbiy faoliyatidagi qarama-qarshiliklarni aniqlash, muammoli masalalarni muhokama qilish;

4) faollashtirish: oʻqituvchilarni yuzaga keladigan kasbiy qiyinchiliklarni hal qilish yoʻllari va vositalarini birgalikda qidirishga jalb qilish;

5) amaliylashtirish: oʻrganilayotgan muammoning nazariy masalalarini amaliy tekislikka koʻchirish, shaxsga yoʻnaltirilgan pedagogik faoliyatni rivojlantirish;

6) tavsiya: muammoni oʻz-oʻzini tarbiyalash, konseptual darajada kasbiy xulq-atvorni rivojlantirish, pedagogik faoliyatda talabaga yoʻnaltirilgan yondashuvni amalga oshirish boʻyicha tajriba almashish orqali keyingi oʻrganish boʻyicha tavsiyalar.

Shunday qilib, malaka oshirish tizimida andragogik yondashuvdan foydalanish barcha bosqichlarda: rejalashtirish, amalga oshirish, baholash va ma'lum bir bosqichda talabalarning, shuningdek, ular va o'qituvchining (o'qituvchining) birgalikdagi faoliyatini majburiy tashkil etishni nazarda tutadi. hajm, tuzatish.

Andragog o'qituvchisining vazifalari murakkab va ko'p qirrali. U bilim tarjimoni emas, balki kattalar ta'limi texnologiyasi sohasidagi mutaxassis, shuningdek, kurs ishtirokchilari uchun guruh ishining tashkilotchisi, maslahatchi va kasbiy masalalar bo'yicha ekspertdir.

Andragogik modelda kurs ishtirokchilari muhim rol o'ynashi kerak, chunki kattalar o'zini o'zi anglash, mustaqillik, o'zini o'zi tasdiqlashga intiladi, u allaqachon ma'lum hayotiy, ijtimoiy va kasbiy tajribaga ega.

Ta'lim muassasasida shaxsni rivojlantiruvchi kasbiy muhitni tashkil etish asosan faol o'qitish shakllari va usullarining moslashuvchan tizimini o'z ichiga oladi. Andragog o'qituvchilari, bir tomondan, o'qituvchilarning so'rovlariga konstruktiv va sezgir javob berishlari va kurs ishtirokchilari guruhining rivojlanish mantig'iga moslashishlari kerak. Boshqa tomondan, o'qituvchi-andragog malaka oshirish subyektlarining o'quv-formatsion o'zaro ta'sirining mantiqiyiligini quradi. Ta'lim jarayonini tashkil etishda bunday "guruhga yo'naltirilgan" yo'nalish quyidagi xususiyatlarda ifodalanadi:

- shaxsiyatni rivojlantiruvchi kasbiy muhitni tashkil etish, guruhning birlashishi bosqichi, yangi pedagogik bilimlarni o'zlashtirish motivlarini rivojlantirish va o'qituvchilarning kasbiy malakasini oshirish jarayonida qadriyat-semantik birlikka erishish;

- kurs tinglovchilari guruhida psixologik xavfsizlik va qulaylik muhitini, insonparvarlik munosabatlarini yaratish, barcha malaka oshirish subyektlarining shaxsga yo'naltirilgan o'zaro hamkorligini ta'minlash;

- pedagogik faoliyatni insonparvarlashtirishning ayrim muammolarini tushunish va ularning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishda eng yuqori samaradorlikka erishishda guruhning muvaffaqiyati dinamikasini kuzatish;

- malaka oshirish subyektlarining keyingi ta'lim-tarbiyaviy o'zaro aloqalarini qurishda hisobga olinadigan fikr-mulohazalarni olish tartibini qo'llash;

- faol o'qitishning turli usullaridan foydalanish;

- nafaqat olingan bilimlarni, balki o'qituvchilar tomonidan shaxsiy darajada bilimlarni "o'zlashtirish" faktini ham ochib berish (ijodiy hisobot; loyihani himoya qilish; o'z uslubiy ishlanmalarini taqdim etish va boshqalar); bir guruh talabalar va har bir o'qituvchi tomonidan erishilgan natijalarni jamoaviy tahlil qilish.

Ta'lim-tarbiyaviy o'zaro ta'sirining andragogik modelini amalga oshirish o'qituvchining shaxs sifatida o'zini o'zi tasdiqlashiga yordam beradi; uning ijodiy

salohiyatini rivojlantirish; insonparvarlik paradigmasida kasbiy hayot yo‘llarini o‘zlashtirish, ta’lim va ma’naviy ehtiyojlarni kengaytirish, insonparvarlik qadriyat yo‘nalishlarini mustahkamlash; o‘qituvchining kasbiy o‘zini o‘zi anglashini uyg‘unlashtirish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Prezidenti Sh.Mirziyoyevning O‘zbekiston xalqiga murojaati 19.03.2020
2. Mirziyoyev Sh.M. Yuksak ta’riflarga munosib zamin Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz.-T.: “O‘zbekiston”, 2017.
3. Balandina, Ye.A. Andragogicheskaya model povыsheniya kvalifikatsii spetsialistov v sfere professionalnogo obsheniya. Baltiyskaya gosakad. RF. Kaliningrad, 2006. -240 s.
4. Vasilkova, T.A. Основы andragogiki: uchebnoye posobiye / T.A.Vasilkova. M.:KNORUS, 2009. — 256 s.
5. Zmeev, S.I. Основы andragogiki: Uchebnoye posobiye dlya vuzov. -M.: Flinta: Nauka, 1999. 152 s.